

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 8 juni 2021

Mål nr

Ö 2576-20

PARTER

Klagande

Fredrik K Snickeri & Bygg AB, 556696-6080

Lunnargatan 16

593 62 Västervik

Ombud: Advokat DM

Motparter

1. JW

2. HW

Ombud för 1 och 2: Advokat JN

SAKEN

Avvisning

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts beslut 2020-04-28 i mål Ö 3387-19

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut fastställer Högsta domstolen tingsrättens beslut såväl i avvisningsfrågan som i fråga om rättegångskostnader.

Högsta domstolen förpliktar JW och HW att solidariskt till Fredrik K Snickeri & Bygg AB betala ersättning för rättegångskostnader

- i hovrätten med 16 000 kr avseende ombudsarvode jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 28 april 2020, och
- i Högsta domstolen med 33 400 kr avseende ombudsarvode jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för detta beslut.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Fredrik K Snickeri & Bygg AB har yrkat att Högsta domstolen ska fastställa tingsrättens beslut samt förplikta JW och HW att ersätta bolagets rättegångskostnad i hovrätten.

JW och HW har motsatt sig att hovrättens beslut ändras.

Fredrik K Snickeri & Bygg AB har yrkat ersättning för rättegångskostnad i Högsta domstolen.

SKÄL

Bakgrund

1. Fredrik K Snickeri & Bygg AB (Byggbolaget) utförde på uppdrag av JW och HW arbeten på deras fastighet. Arbetena fakturerades löpande. JW och HW betalade sammanlagt knappt två och en halv miljon kr.
2. Byggbolaget väckte talan mot JW och HW och yrkade att de skulle förpliktas att betala ytterligare drygt en miljon kr. Som grund för yrkandet anfördes att Byggbolaget hade en kvarstående fordran för utfört arbete på fastigheten. JW och HW invände mot kravet och gjorde gällande att priset var oskäligt. De åberopade vidare bl.a. att de hade rätt till prisavdrag motsvarande avhjälpandekostnaden för fel i det arbete som Byggbolaget hade utfört.
3. Tingsrätten ogillade käromålet baserat på JWs och HWs förstahandsinvändning rörande prisets skälighet och konstaterade att det därmed saknades skäl att pröva deras övriga invändningar. Hovrätten fastställde tingsrättens domslut med motiveringen att den utredning som Byggbolaget hade lagt fram inte medgav slutsatsen att skäligt pris översteg vad som redan hade betalats. Inte heller hovrätten såg anledning att pröva de övriga invändningar som hade förts fram. Domen fick laga kraft.
4. JW och HW har i detta mål väckt talan mot Byggbolaget och yrkat att bolaget till dem ska betala drygt 250 000 kr. De har som grund för yrkandet åberopat att det föreligger fel i det av bolaget utförda arbetet och att de har rätt till prisavdrag motsvarande kostnaden för avhjälpande av felen.
5. Tingsrätten bedömde att yrkandet om ersättning för avhjälpandekostnad omfattas av den tidigare domens rättskraft och avvisade därför talan. Hovrätten har ansett att JW och HW inte är förhindrade att i en ny rättegång yrka ersättning för avhjälpandekostnad och har undanröjt tingsrättens beslut.

Frågan i målet

6. Frågan i målet är om en tidigare dom avseende ytterligare betalning för utfört arbete utgör hinder mot att pröva en ny talan om ersättning för avhjälpande av fel i arbetet i en situation när den tidigare domen innebar att yrkandet om ytterligare betalningsskyldighet ogillades.

Den rättsliga regleringen

Rättskraft

7. En dom som har fått laga kraft har rättskraft när det gäller den sak som talan har avsett. Rättskraften innebär bl.a. att den sak som har avgjorts genom domen inte kan bli föremål för prövning i en ny rättegång (se 17 kap. 11 § första och tredje styckena rättegångsbalken). Domen utgör alltså processhinder i en senare rättegång; den har då s.k. negativ rättskraft.

8. Om svaranden har åberopat en motfordran till kvittning får domen också rättskraft avseende denna motfordran, till den del domen innefattar en prövning av den (se 17 kap. 11 § andra stycket rättegångsbalken).

Litispændens

9. Enligt 13 kap. 6 § rättegångsbalken får en ny talan inte tas upp till prövning om den rör en fråga beträffande vilken det redan pågår en rättegång mellan samma parter. Paragrafen rör alltså situationen att två mål – ett äldre och ett yngre – som rör samma sak pågår samtidigt (litispændens).

Litispændens anses i princip föreligga i samma utsträckning som en lagakraftvunnen dom i den pågående rättegången kommer att medföra rättegångshinder på grund av rättskraft enligt 17 kap. 11 § rättegångsbalken.

Saken när talan förs om betalningsskyldighet*Rättskraft av en dom om betalningsskyldighet*

10. Av betydelse för bedömningen av frågor om rättskraft eller litispendens är således vad som utgör saken. När en säljare eller en uppdragstagare för talan om betalningsskyldighet för en viss vara eller tjänst anses den frågan odelbar i rättskraftshänseende. Om betalningsskyldigheten har prövats, eller är föremål för prövning, i en tidigare rättegång utgör det hinder mot att ta upp frågan om betalningsskyldigheten för varan eller tjänsten i en senare rättegång, vare sig käranden yrkar betalning eller svaranden yrkar återbetalning eller prisavdrag. Det anförda gäller inte om den nya talan grundar sig på omständigheter som inträffat efter den tidigare domen. (Jfr ”Rundvalsmaskinen” NJA 1965 s. 94 och ”Marmorarbetet i Falkenberg” NJA 1999 s. 520.)

11. En anhängiggjord talan om att få ut en kvarstående fordran för utfört arbete innebär hinder för en ny talan från svaranden om ersättning för kostnad för att avhjälpa vilket fel som helst i tjänsten upp till det avtalade priset, oavsett om yrkandet rubriceras som prisavdrag, avhjälpandekostnad, skadestånd eller något annat (se ”Marmorarbetet i Falkenberg”).

12. En tidigare talan om betalningsskyldighet hindrar inte en ny talan från en köpare eller beställare om ersättning för exempelvis följdskador. Det är då fråga om en rättsföljd som inte är alternativ till ett prisavdrag utan kan inträda vid sidan av ett sådant. (Se ”Marmorarbetet i Falkenberg”).

Motfordran eller betalningsinvändning?

13. För en svarande innebär alltså rättskraften av en dom om betalningsskyldighet att han eller hon inte längre kan få några invändningar prövade avseende samma rättsföljd eller alternativa och ekonomiskt likvärdiga rättsföljder. Det gäller oavsett om invändningarna har framförts i den första

rättegången eller inte. Det avgörande är om omständigheten har förelegat vid tidpunkten för domen och invändningen därför kunnat prövas.

14. Som framgått träffar rättskraften en motfordran som åberopas av svaranden endast om domen innefattar en prövning av den (se p. 8). En svarande kan lägga en motfordran till grund för en ny rättegång om han eller hon inte har åberopat den i den tidigare rättegången, eller om den av något skäl inte kommit att prövas av domstolen, t.ex. därför att det var fråga om en andrahandsinvändning som inte aktualiserades.

15. Motfordringar i processuell mening, vilka träffas av rättskraften endast efter åberopande och prövning, måste därför skiljas från invändningar mot själva betalningsskyldigheten, vilka träffas oavsett åberopande (jfr ”Marmorarbetet i Falkenberg”).

16. Av rättsfallet ”Marmorarbetet i Falkenberg” framgår att en invändning om rätt till prisavdrag eller ersättning för avhjälpandekostnad inte utgör en motfordran i processuell mening så länge invändningen avser ett belopp upp till det avtalade priset (jfr p. 11).

17. En invändning om en rättsföljd som kan inträda vid sidan av ett prisavdrag, t.ex. att köparen har rätt till ersättning för följdskador, utgör däremot en motfordran i processuell mening (jfr p. 12).

Saken när talan förs om prisavdrag eller hävning

18. Den negativa rättskraften omfattar den civilrättsliga rättsföljd som blivit föremål för ett lagakraftvunnet domstolsavgörande samt alternativa och ekonomiskt likvärdiga rättsföljder (se ”Marmorarbetet i Falkenberg”).

19. Rättskraften innebär att om en köpare eller beställare väcker talan och yrkar hävning på grund av fel i varan eller tjänsten är det inte möjligt för denne att senare väcka en ny talan och yrka prisavdrag avseende samma fel.

Det saknar betydelse huruvida en saklig prövning av felet skett; rättskraften hindrar exempelvis en ny talan om prisavdrag även när den tidigare talan om hävning har ogillats därför att yrkandet om hävning hade framställts för sent. (Se ”Det återtagna hävningsyrkandet” NJA 1994 s. 23, ”Felen på fastigheten Hermelinen” NJA 1995 s. 610 och ”Marmorarbetet i Falkenberg”. Jfr för fallet när säljaren väcker ny talan ”Den slutliga regleringen” NJA 2017 s. 659.)

Litispændens och genkärömal

20. Enligt 14 kap. 3 § rättegångsbalken får svaranden väcka genkärömal mot käranden angående samma sak eller en sak som har gemenskap med denna.

21. Bestämmelsen har ansetts utgöra ett undantag från bestämmelserna om litispændens (se ”Marmorarbetet i Falkenberg”). Det finns starka skäl för att tillämpa bestämmelsen på detta sätt. Om möjligheten att väcka genkärömal angående samma sak inte fanns skulle det faktum att den ena parten hinner väcka talan först kunna medföra att motparten blir avskuren från möjligheten att få sin talan prövad.

Betydelsen av att en talan om kvarstående betalningsskyldighet har ogillats

22. När den första talan avser kvarstående betalningsskyldighet utöver vad som redan har betalats, kan det inträffa att den talan ogillas därför att domstolen anser att käranden inte visat grund för att skäligt pris överstiger vad som redan har betalats. Även en sådan dom får i rättskraftshänseende anses avse betalningsskyldigheten som helhet, dvs. frågan är i det avseendet odelbar.

23. Det innebär att svaranden genom domen blir förhindrad att väcka en ny talan med yrkande om prisavdrag eller ersättning för avhjälpandekostnad upp till det avtalade priset. Det saknar även i den situationen betydelse om svaranden

den i den första rättegången har framställt någon invändning av detta slag eller inte och huruvida den frågan uttryckligen prövats i den första domen.

24. En svarande som vill skydda sig mot denna effekt måste väcka ett genkärsmål i den första rättegången och framställa ett eget yrkande om prisavdrag (jfr p. 21).

Slutsats

25. En tidigare dom avseende ytterligare betalning för utfört arbete utgör hinder mot att pröva en ny talan om ersättning för avhjälpande av fel i arbetet även i en situation när den tidigare domen innebar att yrkandet om ytterligare betalningsskyldighet ogillades.

Bedömningen i detta fall

26. I det tidigare målet yrkade Byggbolaget betalning för en kvarstående fordran för utfört arbete. Genom domen i målet har frågan om betalningsskyldigheten för tjänsten blivit slutligt avgjord, oavsett det förhållandet att domen innebar att talan ogillades. Det innebär att den tidigare domen utgör hinder mot att i en ny rättegång ta upp frågan om JWs och HWs betalningsskyldighet för tjänsten.

27. JW och HW har i det aktuella målet yrkat ersättning för kostnad för avhjälpande av fel i tjänsten. Den ersättning som de begär är inte högre än det totala priset. Deras krav på prisavdrag motsvarande ersättning för avhjälpandekostnad avser därmed betalningsskyldigheten för tjänsten.

28. De påstådda felen åberopades mot Byggbolagets krav på betalning i den tidigare rättegången. Invändningen prövades inte eftersom talan ogillades på grund av förstahandsinvändningen. Anspråket hade kunnat framställas i ett genkärsmål. Att invändningen inte prövades i den tidigare rättegången saknar betydelse för bedömningen av frågan om rättskraft.

29. Rättskraften hos det tidigare avgörandet hindrar således att JW:s och HW:s yrkande om prisavdrag motsvarande avhjälpandekostnad för fel i tjänsten tas upp till prövning. Med ändring av hovrättens beslut ska tingsrättens avvisningsbeslut därför fastställas.

30. Vid denna utgång ska JW och HW förpliktas att ersätta Byggbolaget för rättegångskostnader i samtliga instanser. Yrkade belopp är skäliga.

I avgörandet har deltagit justitieråden Ann-Christine Lindeblad,
Svante O. Johansson, Dag Mattsson, Malin Bonthron (referent) och
Johan Danelius
Föredragande har varit justitiesekreteraren Hanna Hallonsten